

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Харківський національний університет внутрішніх справ

Факультет № 6

Кафедра соціології та психології

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни

«ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЗВО»

обов'язкових компонент третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
освітньо-наукової програми
за спеціальністю **011 «Освітні, педагогічні науки»**

за темою – Вимоги до особистості викладача ЗВО

м. Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 29.08.2023 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри соціології та психології факультету № 6
(протокол від 29.08.2023 № 8)

Розробник: завідувач кафедри педагогіки та психології, доктор педагогічних наук, професор Олена ФЕДОРЕНКО.

Рецензенти:

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця **Вікторія БУДЯНСЬКА;**

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ **Валентина ТЮРІНА.**

Тема 2. Вимоги до особистості викладача ЗВО.

План лекції.

1. Сучасні вимоги до особистості педагога.
2. Педагогічні вміння та педагогічні здібності.
3. Поняття професійної компетентності викладача, її структура.
4. Педагогічна майстерність педагога, її компоненти.

Рекомендована література:

Основна

1. Бандурка О.М., Тюріна В.О., Федоренко О.І. Основи педагогічної техніки: навч. посіб. Харків: ТИТУЛ, 2006. 176 с.
2. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підручник побудований за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів аспірантури. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
3. Педагогічна майстерність: підручник / І.А. Зязюн, Л.В.Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; Київ : Вища школа, 2014. 422 с.
4. Педагогічна майстерність: хрестоматія: навч. посіб. / Упоряд.: І.А. Зязюн, Н.Г. Базилевич, Т.Г. Дмитренко та ін.; За ред. І.А. Зязюна. Київ: Вища школа, 2010. 606 с.

Додаткова

1. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Знання, 2011. 468 с.
2. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / За ред. З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін. Київ : Знання, 2007. 495 с.
3. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи : підручник. Київ : Каравела, 2008. 352 с.
4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII // Відомості Верховної Ради України від 19.09.2014. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/stru>
5. Рубан О.М. Педагогіка вищої школи : навч.-метод. посіб. Кіровоград : Кіровоград. юрид. ін-т ХНУВС, 2010. 110 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Офіційний сайт Верховної Ради України <https://portal.rada.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України <https://www.kmu.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Судова влада України <https://court.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Офісу Генерального прокурора України <https://www.gp.gov.ua/ua/index.html>
5. Офіційний сайт МВС України www.mvs.gov.ua.
6. Офіційний сайт Верховного Суду України <http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/>
7. Єдиний державний реєстр судових рішень <http://www.reyestr.court.gov.ua/>
8. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>
9. Офіційний сайт Харківського національного університету внутрішніх справ <http://univd.edu.ua/>

10. Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленко
<http://korolenko.kharkov.com/>

Текст лекції

1. Сучасні вимоги до особистості викладача.

Наявність мотивації до професійної діяльності є однією з основних вимог до особистості фахівця-педагога.

Важливою умовою успішної діяльності викладача є мотивація професійної діяльності, зокрема її **мета**.

Педагогічну мету слід розглядати як зміни, які прогнозує викладач (педагог) у розвитку особистості студента в процесі навчання та виховання.

Мотив педагогічної діяльності — це внутрішня рушійна сила, що спонукає педагога до професійної діяльності. Мотивами діяльності можуть бути професійні інтереси, переконання, соціальні установки та професійні цінності педагога. Проте основу педагогічної мотивації становлять *потреби*.

Під *мотиваційною сферою* особистості розуміють стійкі мотиви, що мають певну ієрархію і визначаються у спрямованості особистості. Дослідження мотивації педагога свідчать, що вона складається із зовнішніх та внутрішніх мотивів.

- Внутрішня мотивація пов'язана із змістом педагогічної діяльності і ґрунтується на потребі у спілкуванні та взаємодії зі студентом, його вихованні та навчанні.
- Зовнішня мотивація зумовлена чинниками, які не мають безпосереднього зв'язку з професійною діяльністю, наприклад, мотиви соціального престижу, потреба у владі тощо.

Професійна спрямованість викладача включає інтерес до педагогічної професії, педагогічне покликання, педагогічні здібності.

Вчені пропонують різноманітний набір особистісних якостей, важливих для професії педагога, поділяючи їх на *домінантні, периферійні, негативні і професійно недопустимі якості*.

Домінантними вважають якості, відсутність яких унеможливорює ефективне здійснення педагогічної діяльності. Периферійними є якості, які не здійснюють вирішального впливу на ефективність педагогічної праці, але сприяють її успішності. Негативні якості призводять до зниження ефективності педагогічної діяльності. Професійно недопустимі якості ведуть до професійної непридатності вчителя.

Домінантні якості:

1. Найважливіша якість – любов до дітей – мудра, добра, вимоглива, що вчить жити.
2. Гуманність – любов до дітей, вміння поважати їх людську гідність, потреба і здатність надавати кваліфіковану допомогу в їх особистісному розвитку.
3. Громадська відповідальність (відповідальне ставлення до своїх професійних обов'язків) і соціальна активність.
4. Справжня інтелігентність – високий рівень розвитку інтелекту, освіченість у галузі предмета викладання, ерудиція, культура поведінки.

5. Моральні якості викладача - правдивість, справедливість, порядність, чесність, гідність, працьовитість, самовідданість.

6. Інноваційний стиль науково-педагогічного мислення, готовність до створення і застосування нового, прийняття творчих рішень.

7. Любов до предмета, який викладається, потреба в знаннях, у систематичній самоосвіті.

8. Здатність до міжособистісного спілкування, діалогу, переговорів.

9. Наявність педагогічного такту, що визначає стиль поведінки вчителя, спричиняє впевненість учнів у доброзичливості педагога, його чуйності, доброті, толерантності.

10. Важливою вимогою до педагога є володіння державною українською мовою.

Периферійні якості:

1. Привітність.
2. Почуття гумору.
3. Артистизм.
4. Мудрість (наявність життєвого досвіду).
5. Охайність та зовнішня привабливість.

Сукупність усіх названих якостей створює авторитет вчителя, який здобувається нелегкою працею. Його особистий приклад – це могутній фактор виховного впливу. Учні молодшого шкільного віку копіюють, наслідують вчителя. Тому «золотим правилом» педагогіки К.Ушинський вважав тезу: «вчителеві треба бути таким, яким він хоче бачити своїх вихованців».

Негативні та недопустимі риси:

1. Всепрощення, безпринципність, поблажливість до учнів, байдужість до негативного в їх навчанні та поведінці.
2. Прояви несправедливості з боку педагога (виділення «любимчиків», необ'єктивне оцінювання, безпідставні звинувачення, упередженість тощо).
3. Фамільярність та панібратство у стосунках з учнями.
4. Невміння стримати свої емоції, роздратування.

У структурі особистості вчителя особлива роль належить професійно-педагогічній спрямованості. Вона є тим каркасом, навколо якого компонуються основні професійно значущі властивості особистості педагога. Професійна спрямованість особистості вчителя включає інтерес до професії педагога (викладача), педагогічне покликання, педагогічні здібності.

У педагогічній літературі виділяють такі *основні здібності* до педагогічної діяльності:

1. Комунікативність – потреба в спілкуванні, вміння легко вступати в контакт, відчувати задоволення від спілкування, викликати позитивні реакції співрозмовника.
2. Перцептивні здібності – професійна пильність, інтуїція, здатність сприймати і розуміти іншу людину.
3. Динамізм особистості – здатність активно впливати на іншу людину.

4. Емоційна стабільність – здатність володіти собою, зберігати спокій, здійснювати самоконтроль і саморегуляцію в будь-якій ситуації незалежно від зовнішніх впливів.
5. Оптимізм – орієнтація на позитивне в особистості і перетворення її через опору на позитивні якості.
6. Креативність – здатність до творчості, нових ідей, вміння відходити від традиційних схем, швидко вирішувати проблемні питання.
7. Інтелектуальні здібності – здатність засвоювати, аналізувати, належно подавати студентам матеріал з навчальних предметів.
8. Організаторські здібності – вміння організувати студентський колектив, залучити до різноманітних цікавих справ.

Наявність мотивації до професійної діяльності є однією з основних вимог до особистості фахівця-педагога.

Важливою умовою успішної діяльності викладача є мотивація професійної діяльності, зокрема її **мета**.

Педагогічну мету слід розглядати як зміни, які прогнозує викладач (педагог) у розвитку особистості студента в процесі навчання та виховання.

Мотив педагогічної діяльності — це внутрішня рушійна сила, що спонукає педагога до професійної діяльності. Мотивами діяльності можуть бути професійні інтереси, переконання, соціальні установки та професійні цінності педагога. Проте основу педагогічної мотивації становлять *потреби*.

Під *мотиваційною сферою* особистості розуміють стійкі мотиви, що мають певну ієрархію і визначаються у спрямованості особистості. Дослідження мотивації педагога свідчать, що вона складається із зовнішніх та внутрішніх мотивів.

- Внутрішня мотивація пов'язана із змістом педагогічної діяльності і ґрунтується на потребі у спілкуванні та взаємодії зі студентом, його вихованні та навчанні.
- Зовнішня мотивація зумовлена чинниками, які не мають безпосереднього зв'язку з професійною діяльністю, наприклад, мотиви соціального престижу, потреба у владі тощо.

Професійна спрямованість викладача включає інтерес до педагогічної професії, педагогічне покликання, педагогічні здібності.

Вчені пропонують різноманітний набір особистісних якостей, важливих для професії педагога, поділяючи їх на *домінантні, периферійні, негативні і професійно недопустимі якості*.

Домінантними вважають якості, відсутність яких унеможливорює ефективне здійснення педагогічної діяльності. Периферійними є якості, які не здійснюють вирішального впливу на ефективність педагогічної праці, але сприяють її успішності. Негативні якості призводять до зниження ефективності педагогічної діяльності. Професійно недопустимі якості ведуть до професійної непридатності вчителя.

Домінантні якості:

11. Найважливіша якість – любов до дітей – мудра, добра, вимоглива, що вчить жити.

12. Гуманність – любов до дітей, вміння поважати їх людську гідність, потреба і здатність надавати кваліфіковану допомогу в їх особистісному розвитку.

13. Громадська відповідальність (відповідальне ставлення до своїх професійних обов'язків) і соціальна активність.

14. Справжня інтелігентність – високий рівень розвитку інтелекту, освіченість у галузі предмета викладання, ерудиція, культура поведінки.

15. Моральні якості викладача – правдивість, справедливість, порядність, чесність, гідність, працьовитість, самовідданість.

16. Інноваційний стиль науково-педагогічного мислення, готовність до створення і застосування нового, прийняття творчих рішень.

17. Любов до предмета, який викладається, потреба в знаннях, у систематичній самоосвіті.

18. Здатність до міжособистісного спілкування, діалогу, переговорів.

19. Наявність педагогічного такту, що визначає стиль поведінки вчителя, спричиняє впевненість учнів у доброзичливості педагога, його чуйності, доброті, толерантності.

20. Важливою вимогою до педагога є володіння державною українською мовою.

Периферійні якості:

1. Привітність.
2. Почуття гумору.
3. Артистизм.
4. Мудрість (наявність життєвого досвіду).
5. Охайність та зовнішня привабливість.

Сукупність усіх названих якостей створює авторитет вчителя, який здобувається нелегкою працею. Його особистий приклад – це могутній фактор виховного впливу. Учні молодшого шкільного віку копіюють, наслідують вчителя. Тому «золотим правилом» педагогіки К.Ушинський вважав тезу: «вчителеві треба бути таким, яким він хоче бачити своїх вихованців».

Негативні та недопустимі риси:

1. Всепрощення, безпринципність, поблажливість до учнів, байдужість до негативного в їх навчанні та поведінці.
2. Прояви несправедливості з боку педагога (виділення «любимчиків», необ'єктивне оцінювання, безпідставні звинувачення, упередженість тощо).
3. Фамільярність та панібратство у стосунках з учнями.
4. Невміння стримати свої емоції, роздратування.

У структурі особистості вчителя особлива роль належить професійно-педагогічній спрямованості. Вона є тим каркасом, навколо якого компонуються основні професійно значущі властивості особистості педагога.

Професійна спрямованість особистості вчителя включає інтерес до професії педагога (викладача), педагогічне покликання, педагогічні здібності.

У педагогічній літературі виділяють такі *основні здібності* до педагогічної діяльності:

1. Комунікативність – потреба в спілкуванні, вміння легко вступати в контакт, відчувати задоволення від спілкування, викликати позитивні реакції співрозмовника.
2. Перцептивні здібності – професійна пильність, інтуїція, здатність сприймати і розуміти іншу людину.
3. Динамізм особистості – здатність активно впливати на іншу людину.
4. Емоційна стабільність – здатність володіти собою, зберігати спокій, здійснювати самоконтроль і саморегуляцію в будь-якій ситуації незалежно від зовнішніх впливів.
5. Оптимізм – орієнтація на позитивне в особистості і перетворення її через опору на позитивні якості.
6. Креативність – здатність до творчості, нових ідей, вміння відходити від традиційних схем, швидко вирішувати проблемні питання.
7. Інтелектуальні здібності – здатність засвоювати, аналізувати, належно подавати студентам матеріал з навчальних предметів.
8. Організаторські здібності – вміння організувати студентський колектив, залучити до різноманітних цікавих справ.